

Doc. Marie Mravcová PhDr.CSc.

Oponentní posouzení diplomové práce Silvie Koškové Obchodníci, vynálezci, detektivové a ostatní.

Hned úvodem předesílám, že jedním z dominantních a setrvalých problémů předkládané práce se pro mne stalo uplatnění pojmů fantastický a utopický (próza fantastická, próza utopická). Nechci se tu pouštět do složitých úvah, takže zjednodušeně řečeno: utopickou literaturu, přesněji prózu s větší či menší mírou utopičnosti, chápu jako druh fantastické literatury. Gulliverovy cesty jsou román fantastický i utopický, povídky E.T.A.Hoffmanna a E.A.Poea jsou fantastické a neutopické.

Předkládaná diplomová práce, inspirovaná statí A.M.Píši a studií Daniely Hodrové, zkoumá evidentně díla tvořící „vlnu utopičnosti“ v české próze 20. let s tím, že se současně tato díla v mnohém liší, mimo jiné právě v oné výše zmiňované míře utopičnosti, založené pochopitelně na nějakém pomyslu, čili fantazijním nápadu nebo celistvější fantazijní vizi. Žánrové vymezení utopická próza chápu jako určující také proto, že odpovídá těm znakům, které jsou v práci uvedeny: situování děje do nějaké vzdálené země či budoucnosti, objevení vynálezu s nečekanými důsledky, líčení nějakého neexistujícího společenského uspořádání.

(Vzhledem k řečenému pak musím zpochybnit zařazení Weissových povídek Bianca Brasseli a Zrcadlo, které se opoždíuje)

Silvie Košková si zvolila jako východisko svého zkoumání jeden z aspektů literárního díla - postavu, a to s vědomím vzájemné provázanosti jeho dílčích složek. Na postavy vybraných próz se zaměřuje, aniž by předem zohlednila různé formy stylizace fikčních světů, vypravěčských postupů a žánrových kontaminací. Naposledy jmenovaný „úkaz“, velmi příznačný právě pro prózu 20. let, ve kterých dominují avantgardní poetiky, naštěstí autorka nepominula a v závěrečných kapitolách své práce pojmenovává rozpoznatelné žánrové inspirace (či přímo „repliky“) českých utopií (nebo utopických fantazií?), jež prokazují vstřícnost vůči sféře populární literatury a žurnalistice. Na tomto místě jen tři poznámky: Krakatit je žánrově bohatší a stejně podstatná (ne-li podstatnější) jako jeho žánrovost je Čapkovy přetvoření žánrových impulzů; v rámci prokazování stylové heterogenosti se výklad začne týkat výstavby zkoumaných narativů, a tím i montážního principu; je-li iniciační román žánrem, pak by mě zajímalo, která díla ho zakládají, právě tak jako historické povědomí o něm.

Do kapitol věnovaných žánrovému určení utopických próz se vplétá to, co se stalo pro Silvii Koškovou jakýmsi autoritativním - modelovým - vodítkem, to jest typologické rozlišení (Daniely Hodrové) postav-definic a postav-hypotéz, které místy slouží přesnějším vyhodnocení té či oné postavy, místy výklad zbytečně komplikuje. Autorka přeci samostatně zjišťuje, že uplatnění - třeba parodické - triviálního žánrového typu znamená přítomnost příznakové postavy i schematizaci jejího označujícího (jejího obrazu). Měli bychom ale být obezřetní, neboť například autor Čapkova formátu hraje hru na žánry v Krakatitu dosti vážně, takže je uplatňuje i přetváří a jeho hrdina se sice chová také akčně, ale současně reflektuje (niterně prožívá, básní, filozofuje apod.).

Kapitoly věnované „typickým postavám“ českých utopií s různou mírou utopičnosti (ale i fantastičnosti) myslím přesvědčivě prokazují, nakolik může být posava pro žánr určující, nakolik lze právě jejím prostřednictvím postihnout žánrovou variabilitu a do jisté míry i formu stylizace (hravě poetistické, parodické, publicistické, vizionářské apod.).

Několikrát jsem při četbě předkládané práce postrádala položení otázky (například proč postavy obchodníků mají převahu nad vynálezci a co to způsobuje), dále důslednější sledování syžetové funkce té které postavy (ta by mě zajímala více než posun na ose postava-definice - postava-hypotéza) a hlavně podobu a povahu fikčních světů, v nichž postavy existují a konají (třeba jejich monolitnost či různorodost, převaha vertikální či horizontální orientace, forma hierarchizace apod.)

Příliš si nevím rady s kouzelníkem. Neměl by být jakýmsi podtypem vynálezce? Dále: jak chápat subjektivitu Absolutna? Ta přeci není rovnocenná subjektivitě jednajících postav, navíc tak vícerozměrně jakou je Prokop - vynálezce, básník, milenec, akční hrdina, rytíř aj.

Zdá se mi, že velmi podstatné jsou v utopiích postavy detektivů. Právě na nich se dobře identifikuje žánrová modifikace - zejména parodizace (mimoходом s tímto pojmem se mohlo pracovat důsledněji). Podobně průkazné prožánrovou charakteristiku se mi jeví také „vynálezy“ a jejich syžetovost - utopizující. Jen podotknu, že o motivu zrcadla bych ráda četla v jiné práci, například Motiv zrcadla a zrcadlení ve světové literatuře.

Už jenom heslovitě se vyslovím k některým jednotlivostem:

- v Úvodu vyhlášené hledisko postoje vypravěče k postavám nebylo, až na sporné vyjímky, naplněno; co se tím postojem míní ?
- v seznamu literatury nečtu žádný titul ze světové prózy

- jak se autorce jeví fakt, že Hodrová do jedné kategorie (postava-definice) zahrnuje tak protikladná pojetí jako je snaha o plné „definování“ a krajní schematizace, uplatňovaná zejména v triviální literatuře
- na s.17 neodpovídá citace tomu, co má ilustrovat - tj. řeč, u které není jasně odděleno pásmo vypravěče a pásmo postavy
- jak „obchodník s deštěm“ souvisí s utopičností?
- velmi bych se přimlouvala za vymýcení formulací se slovesem „směřovat“ (viz např. s.40 a s. 42)

Diplomovou práci Silvie Koškové Obchodníci, vynálezci, detektivové a ostatní považuji za solidní příspěvek k poznávání žánrových tendencí v české próze 20.let, a to vzdor některým problémům, daným podle mého soudu i nedostatečně uváženým aplikováním typologického modelu a přejímáním neúnosně zobecňujících tezí - například o vývoji postav od definičnosti k hypotetizaci.

Práci Silvie Koškové doporučuji k obhájení.

Doc. Marie Mravcová

